

Amsterdam

Amsterdam is de (titulaire) hoofdstad en naar inwonertal de grootste gemeente van Nederland. De stad, in het Amsterdams ook *Mokum* genoemd (afkomstig uit het Jiddisch),^[4] ligt in de provincie Noord-Holland, aan het IJ en de monding van de Amstel.

Amsterdam dankt zijn naam aan de ligging bij een in de 13e eeuw aangelegde dam in de Amstel. De plaats kreeg kort na 1300 stadsrechten en groeide in de Gouden Eeuw uit tot een van de belangrijkste haven- en handelssteden ter wereld. Een toestroom van buitenlanders uit vooral de Zuidelijke Nederlanden, Duitsland en de Scandinavische landen leidde vanaf het eind van de 16e eeuw tot stadsuitbreidingen, waaronder de laatste grachten van de fortificatie die nu als grachtengordel bekend is en in 2010 is toegevoegd aan de UNESCO-Werelderfgoedlijst.

Bezienswaardigheden zijn het Rijksmuseum, het Stedelijk Museum, het Van Gogh Museum en Het Scheepvaartmuseum, het Anne Frank Huis, het Concertgebouw, Muziekgebouw aan 't IJ, Bioscoop en Film Instituut EYE, dierentuin Artis, de Wallen en voor buitenlandse bezoekers de coffeeshops.

Amsterdam heeft twee universiteiten en meerdere hogescholen.

Op 31 maart 2015 telde de gemeente Amsterdam 825.080 inwoners. De gemeente telt de meeste verschillende nationaliteiten ter wereld.^{[5][6]}

De stad is bestuurlijk onderverdeeld in zeven stadsdelen. De stad kent talloze buurten en wijken waaronder de internationaal bekende Jordaan.

1 Geschiedenis

1.1 Stad

De bewoningsgeschiedenis van Amsterdam begint ruim 4600 jaar geleden aan het eind van de Nieuwe Steentijd. Opgravingen uit de periode 2005-2009 onder Damrak en Rokin brachten gebruiksvoorwerpen en botten van gebruiksdieren uit die periode aan het licht.^[7] Omstreeks het jaar 1000 werd het moerassige gebied, toen Aemestelle genoemd, vanuit de Utrechtse regio ontgonnen. Vanaf verschillende bestaande veenstromen werden aan weerszijden afwateringssloten gegraven en ontstond een boerengemeenschap van landontginners, zoals ook elders in het veengebied tussen het Gooi en de Hollandse duinen. Toen het veen als gevolg van ontwatering begon in te klin-

ken moesten dijken worden aangelegd om het inmiddels lager gelegen land tegen het water te beschermen.^[8]

In de 13e eeuw leidde dit tot aanleg van dijken langs de Zuiderzee en het IJ zoals de Spaarndammerdijk en Diemerzeedijk. In de monding van de Amstel werd, vermoedelijk kort na de overstromingen van 1170 en 1173, de dam aangelegd waar Amsterdam zijn naam aan ontleent.^[9] Een deel van de Amstel zou gegraven kunnen zijn. Het deel van de rivier buitengaats, het Damrak, was het begin van de Amsterdamse haven. De rivier aan de andere kant van de Dam werd, deels drooggelegd, het Rokin. Begin 20e eeuw zijn restanten van die dam aangekomen op de plek tussen het Nationaal Monument en het gebouw van De Bijenkorf.

De Oude Kerk is het oudste nog bestaande gebouw van de stad

De oudste vermelding van Amsterdam is in een document van 27 oktober 1275, waarin graaf Floris V de bewoners tolvrijheid verleent. Over de precieze datum waarop Amsterdam stadsrechten verkreeg is onzekerheid. Een van de mogelijkheden is dat de Utrechtse bisschop Guy van Avesnes de plaats in 1301 stadsrechten heeft verleend, dit omdat hij in een handvest uit die tijd spreekt over 'onsen poiteren van Aemstelredamme' (Onze poorters van Amsterdam). Hij noemt de burgers expliciet 'poorters', hetgeen erop wijst dat er stadsrechten waren vergeven. Doch over het exacte tijdstip van de toekenning is weinig meer te zeggen dan dat het tijdstip rond of kort na 1300 ligt.^[10]

Spoedig daarna volgde de tol op bier. De contacten rond de bierhandel met Hamburg waren de springplank voor de Oostzeehandel en het begin van Amsterdam als handelsstad. In de 15e eeuw was Amsterdam gegroeid tot de belangrijkste handelsstad van Holland. Bij uitbreiding van de stad werden ringvormige grachten gegraven, ter verdediging en voor de waterhuishouding. De huizen werden op een fundering van lange houten palen gebouwd die op de zandlaag onder de drassige bodemlaag steunden.

Amsterdam in 1538

De stad kreeg al snel een traditie van burgerlijk bestuur, met een belangrijke rol voor de vroedschap: een college van vooraanstaande burgers die de meeste bestuurders benoemden.

Het stadsbestuur sloot zich in 1578 aan bij de opstand tegen Spanje (Alteratie), vooral vanwege handelsbelangen. Na de inname van Antwerpen door de Spanjaarden in 1585 kwamen veel Antwerpenaren, met hun handelsnetwerk, naar Amsterdam. Naast vele andere factoren speelden hun komst en die van Portugese joden een belangrijke rol in wat de Gouden Eeuw van Amsterdam en Holland wordt genoemd.

De bevolking van Amsterdam nam in die periode snel toe door een explosieve toestroom van buitenlanders. Omstreeks 1570 telde Amsterdam minder dan 30.000 inwoners, in 1622 was hun aantal gegroeid tot ruim 100.000. Tegen het einde van de 17e eeuw overschreed het inwonertal de 200.000 en behoorde Amsterdam met Londen, Napels en Parijs tot de grootste steden in Europa. De bevolkingsgroei maakte een grootschalige uitbreiding van de stad noodzakelijk, waaraan de concentrische grachtengordel met zijn koopmanshuizen en pakhuizen te danken is.

"Het IJ voor Amsterdam met het fregat 'De Ploeg'", schilderij van Ludolf Bakhuizen; omstreeks 1690.

Daarna zwakte de groei van de stad af en omstreeks 1680 kwam een einde aan de bouwactiviteiten. Aan de oostkant van de Amstel was een overvloed aan bouwrijpe grond beschikbaar. Kavels werden uitgegeven aan liefdadigheidsinstellingen en de Plantage werd bestemd als wandelpark. Vanaf halverwege de 18e eeuw daalde het inwoneraantal weer, om circa 1815 een dieptepunt te bereiken met circa 140.000 inwoners.

In de 19e eeuw was er een langzaam herstel en omstreeks 1850 begon Amsterdam zich uit te breiden buiten de 17e-eeuwse Singelgracht. In 1825 kwam met het nieuw-gegraven Noordhollandsch Kanaal de waterverbinding met Den Helder tot stand. In 1839 werd het traject Amsterdam - Haarlem geopend als eerste spoorweg van Nederland. Sinds 1876 is het Noordzeekanaal de rechtstreekse verbinding tussen de Amsterdamse haven en de sluisen bij IJmuiden die toegang geven tot de Noordzee.

Plankaart van het Algemeen Uitbreidingsplan uit 1935

Met het aanbreken van de industriële revolutie begon een nieuwe periode van expansie. Vernieuwing van de handel, nieuwe industrie en een bevolkingsexplosie die opgevangen werd in de 19e-eeuwse gordel. De bevolking verdubbelde van circa 250.000 omstreeks 1850 tot 510.000 in 1900.

De sociale misstanden waar de industriële revolutie mee gepaard ging maakten Amsterdam tot een centrum van de Nederlandse sociaaldemocratie en leidden tot grootschalige stadsuitbreidingen (Plan Zuid, Plan West en AUP). Tijdens de Grote Depressie in de jaren dertig werd het Amsterdamse Bos (*Boschplan*) aangelegd door werklozen.

De Tweede Wereldoorlog kostte aan ongeveer 110.000 Amsterdammers het leven. Van de omvangrijke joodse gemeenschap overleefde het merendeel, ongeveer 75.000 joden, de bezettingstijd niet. De verzetsbeweging was in Amsterdam omvangrijk, en bracht groepen voort als Vrij Nederland en het kunstenaarsverzet met Gerrit van der Veen. Anne Frank dook in de stad onder en schreef er haar wereldberoemde dagboek. Ook de hongervinter eiste, zoals in heel West-Nederland, een hoge tol in de stad. De fysieke oorlogsschade bleef uiteindelijk beperkt in vergelijking met steden als Rotterdam en Den Haag.

De meeste schade werd veroorzaakt in 1943 tijdens de **Bombardementen op Amsterdam-Noord**, waarbij ruim 200 mensen omkwamen.

Een kunstwerk ter herdenking van de Nieuwmarkttrains.

Na de oorlog werd het **Algemeen Uitbreidingsplan** grotendeels uitgevoerd, zo verzezen de **Westelijke Tuinsteden** en **Buitenveldert**. Ook **Amsterdam-Noord** onderging een grote uitbreiding.

Ook de bestaande stad werd veranderd: cityvormingsplannen in de jaren zestig en zeventig zorgden onder andere voor de aanleg van een metronet en de afbraak van grote delen van de oude Jodenbuurten en nieuwbouw.

In 1967 heide burgemeester **Ivo Samkalden** in de polder Bijlmermeer de eerste paal voor de bouw van 5.000 woningen de grond in. In 1968 overhandigde wethouder **Elsenburg** de eerste bewoners van de nieuwe wijk Bijlmermeer de sleutel van hun appartement.

De **Bijlmermeer**, die voor een groot deel bestond uit honingraatflats, wordt sinds de jaren negentig op grote schaal vernieuwd om de woonomgeving te verbeteren. Een andere vernieuwingsoperatie is de omvorming van het **Oostelijk Havengebied** van vervallen havengebied tot een moderne woonwijk. Tegelijkertijd breidde de stad zich weer naar buiten uit, met bijvoorbeeld de bouw van de nieuwe wijken **De Aker** en **Nieuw Sloten** in het zuidwesten van de stad en, recenter, de ontwikkeling van de wijk **IJburg** op een zestal kunstmatige eilanden in het **IJmeer**. Met de start van de bouw van het zakendistrict **Zuidas** heeft de stad ook een begin gemaakt aan een belangrijke economische stadsuitbreiding.

1.2 Sociale beweging, protest en verzet

De verlaging van de steunuitkeringen van werklozen in 1934 leidde tot het **Jordaanoproer**, waarbij vijf doden vielen.

In het kielzog van de Parijse studenten-opstanden in de jaren zestig, ontstond in Amsterdam de kunstzinnige anarchistische **Provobeweging**, die tegen de autoriteiten streden met voornamelijk ludieke acties, zoals happe-

nings rond **Het Lieverdje** (Spui) en het afsteken van een rookbom tijdens het huwelijk van prinses **Beatrix** en **Claus** in maart 1966.

In juni van datzelfde jaar vond een bouwvakkersopstand plaats. Bij deze zogenoemde **Telegraafrellen** vielen een dode en tientallen gewonden, waarop de burgemeester en de hoofdcommissaris van politie moesten aftreden.

Rellen braken ook uit op 25 augustus 1970 toen het slaapverbod bij het **Nationaal Monument** op de Dam inging. Drie dagen lang was het onrustig in de stad met her en der opstootjes, gewonden en vernielingen, waarbij een groep **mariniers** illegaal optrad tegen vooral alternatieve, langharige jongeren. Later zouden de jongeren en hippies niet meer op de Dam maar in het **Vondelpark** overnachten.

Burgers en buurtbewoners kwamen grootschalig in verzet tegen gemeentelijke plannen voor afbraak van de voormalige Jodenbuurten met vervangende nieuwbouw boven de nieuw te bouwen metrolijn. Een grote demonstratie in 1975 mondde uit in de **Nieuwmarktrellen**.

In de jaren zeventig en tachtig kwamen veel, vooral jonge, nieuwe Amsterdammers uit de middenklassen in verzet tegen het grote tekort aan betaalbare woningen, de hoge leegstand, de verwaarlozing van woningblokken en de verpaupering van 19e eeuwse wijken. Als protest en als praktische oplossing bezetten ze leegstaande panden, knapten ze op en gingen er wonen. Vanaf begin jaren tachtig vonden herhaaldelijk demonstraties plaats en breed verzet tegen ontruiming. Veel buurtbewoners sympathiseerden met de krakers. In maart 1980 rolden er tanks door de stad om barricaden tegen een ontruiming van panden in de **Vondelstraat** te slechten. Een andere climax was het **Kroningsoproer** op 30 april 1980 ("Geen woning, geen kroning")^[11] rondom de plechtigheden inzake de inhuldiging van prinses **Beatrix** tot nieuwe koningin van Nederland in de **Nieuwe Kerk** op de Dam. Er waren vooral op en rond het **Rokin** brandende barricades en er werd gevochten tussen de **Mobiele Eenheid** en demonstranten, waarbij zeker 400 gewonden vielen. Ook in de jaren erna waren er regelmatig krakersrellen, maar wel op kleinere schaal.

Vreedzaam was de grote vredesdemonstratie tegen kruisraketten op 21 november 1981 met 400.000 deelnemers.

De Zuidas, het nieuwe Amsterdamse zakendistrict

In de jaren zeventig en tachtig werd in de binnenstad begonnen met stadsvernieuwing en trokken zowel gezinnen

als bedrijven de binnenstad uit, op zoek naar meer ruimte. De komst van hoogopgeleide en goed verdienende jongeren in hun plaats versterkte het draagvlak voor horeca en allerlei andere dienstverlenende bedrijvigheid. Vanaf 1984 nam het aantal inwoners na lange tijd weer toe.

1.3 Rampen

Op 9 mei 1977 brandde Hotel Polen op het Rokin af, waarbij 33 doden vielen. Ook het pand van boekhandel De Slegte ernaast ging in vlammen op, waardoor een groot aantal waardevolle antiquarische boeken verloren gingen.

De wijk Bijlmermeer werd op 4 oktober 1992 getroffen door een ramp toen een Israëliisch vrachtvliegtuig na het opstijgen op Schiphol twee motoren verloor en zich in een flatgebouw boorde. Hierbij vielen 43 doden.

2 Geografie

Topografische kaart van Amsterdam (woonplaats), maart 2014

2.1 Topografie

Amsterdam ligt in de provincie Noord-Holland, in het westen van Nederland. Het ligt aan de Amstel en het IJ. De haven van Amsterdam is via het Noordzeekanaal verbonden met de Noordzee. De binnenstad is opgesplitst in ongeveer 90 "eilanden" en de gemeente telt 1539 bruggen en viaducten waarvan 252 in de binnenstad.^[12] De stad ligt ongeveer 2 meter boven zeeniveau en heeft, net als de omgeving, een zeer vlak landschap, dat in sommige gevallen, zoals bij de Haarlemmermeer en de Beemster, is ontstaan door inpoldering.

Amsterdam is sterk verstedelijkt: op een grondgebied van 219,33 km² - waarvan 165,18 km² land^[1] - woonden op 28 februari 2015 823.827 mensen.^[2] De

bevolkingsdichtheid bedraagt daarmee 4.987 inwoners per vierkante kilometer land.

2.2 Klimaat

Schaatsers op de Keizersgracht.

Amsterdam ligt in een gebied met een gematigd zeeklimaat, waarbij de weerpatronen sterk worden beïnvloed door de nabijheid van de Noordzee in het westen en de daarmee gepaard gaande noordwestenwinden en stormen. De wintertemperaturen zijn er mild; gemiddeld boven nul, al is vorst niet ongewoon tijdens vlagen van oostelijke of noordoostelijke wind vanuit het Europese binnenland, zoals uit Scandinavië, Rusland en zelfs Siberië. De zomers zijn er warm, maar zelden heet.

Er worden regelmatig dagen met grote neerslag waargenomen, maar de jaarlijkse neerslag komt niet boven de 800 mm uit. De meeste neerslag valt als aanhoudende motregen of lichte regen. Tijdens de sporadische westelijke stormen kan echter in één keer een grote hoeveelheid neerslag worden aangevoerd, waarop de pompen rond de stad moeten worden ingezet om het water over te hevelen naar hogere gronden en de zee. De aanwezigheid van veel waterbekkens zorgt ervoor dat bewolkte en vochtige dagen veel voorkomen, met name in de koelere maanden van oktober tot maart.

3 Stadsbeeld

De binnenstad van Amsterdam bevindt zich ten zuiden van het IJ. Het oudste gebied van de stad is de Wallen, tegenwoordig beroemd als prostitutiegebied. Rond de oudste kern ontwikkelde zich tot in de 17e eeuw in een halvemaansvorm de grachtengordel. Op 1 augustus 2010 werd de grachtengordel geplaatst op de UNESCO Werelderfgoedlijst.^{[13][14]} De binnenstad heeft verschillende beschermde stadsgezichten: Binnen de Singelgracht en de Nieuwmarktbuurt.

Buiten het historisch centrum en de Grachtengordel liggen ringvormig de in de 17e eeuw gebouwde voormalige arbeidersbuurten de Jordaan en de Oostelijke Eilanden en

Luchtfoto van de Amsterdamse grachtengordel.

de in de 19e eeuw gebouwde toenmalige arbeidersbuurten Spaarndammerbuurt, Staatsliedenbuurt, Kinkerbuurt, Pijp en Oost. Bekende plaatsen in de stad zijn De Dam, het Museumplein, het Vondelpark, het Waterlooplein en dierentuin Artis.

Grote stadsuitbreidingen waren de uitleg van Amsterdam in de 17e eeuw, waarbij de stad in vier fases explosief groeide; de 19e-eeuwse gordel met arbeiderswoningen naar het uitbreidingsplan van Jan Kalff uit 1877; de uitbreidingen Plan Zuid en Plan West in de bouwstijl Amsterdamse School naar de plannen van H.P. Berlage in de jaren twintig. Ook delen van de Spaarndammerbuurt zijn gebouwd in de stijl van de Amsterdamse School.

Het Algemeen Uitbreidingsplan van Cornelis van Eesteren uit de jaren dertig was de basis voor grootschalige uitbreidingen in westelijke en zuidelijke richting. Door dit uitbreidingsplan kreeg Amsterdam zijn lobben- of scheggenstructuur, waarbij de bebouwde delen in vinger-vorm uitsteken, afgewisseld door groengebieden (groene scheggen).

Ten noorden van het IJ ligt stadsdeel Amsterdam-Noord dat met de rest van de stad is verbonden door IJ-veren en tunnels. Een deel bestaat uit open polderland met dorpen als Durgerdam, Holysloot en Ransdorp en heet in de volksmond Landelijk Noord.

Groenvoorzieningen vormen 12% van de oppervlakte van Amsterdam en de stad telt circa 400.000 bomen.^[15] Bekende parken zijn het Vondelpark en het Oosterpark. Ten zuidwesten van de stad ligt het ruim 1.000 hectare grote^[16] Amsterdamse Bos, aangelegd vanaf 1934 als arbeidsvoorziening tijdens de *grote depressie* van de jaren dertig.

4 Bevolking

4.1 Ontwikkeling van het inwonertal

Volgens een persbericht uit juli 2008 zal het inwoneraantal van Amsterdam tot 2025 stijgen met 12,6%.^[17] Daarvan uitgaande zou Amsterdam in dat jaar zo'n 845.000

inwoners tellen. Een onderzoek door het bureau Onderzoek en Statistiek van de gemeente Amsterdam uit november 2014 voorspelt dat de stad in 2035 de 900.000 inwoners gepasseerd zal zijn.

4.2 Bevolkingssamenstelling

Begin 2013 telde Amsterdam 799.442 inwoners, van wie ruim 50% zogenaamde autochtonen zijn (in Nederland bijna 80%), en 49,5% allochtonen (in Nederland 20,58%). Ruim 30% van de bevolking bestaat uit niet-westerse allochtonen, in heel Nederland is dat ruim 10%.^[18] In 2007 woonde een wereldwijd recordaantal van 177 verschillende nationaliteiten in de stad.^[6]

Amsterdam kent van oudsher een bevolking die steeds weer nieuwe groepen buitenlanders opneemt en integreert tot een nieuwe autochtone eenheid. Om verschillende redenen kwamen vanuit vele landen mensen naar de hoofdstad: Fransen (hugenoten), (protestantse) Vlamingen, Brabanders, Spaans-Portugese en Oost-Europese Joden. Zij zochten de tolerantie van de stad, Amsterdam kende al vroeg de vrijheid van godsdienst. Ook kwamen velen ze af op de werkgelegenheid: Friezen, Duitsers en Scandinaviërs. Van de 15e tot de 19e eeuw waren inwoners uit het Duitse Rijk de grootste groep immigranten in Amsterdam. In 2010 kwamen de meeste mensen die zich nieuw vestigden uit Groot-Brittannië, de Verenigde Staten en India.

De Chinatown van Amsterdam

Toen China in 1911 een republiek werd, emigreerden veel Chinezen naar het buitenland, waaronder ook een

kleine groep naar Nederland. Chinese scheepslui vestigden zich in de Bantammerbuurt, nu **Amsterdamse Chinatown**. In deze (kleine) Chinese buurt wonen nog steeds wat Chinezen. De nakomelingen van deze eerste Chinese generatie zijn van gemengde afkomst en wonen veelal buiten de Chinese buurt.

Vanaf 1960 worden door Nederlandse bedrijven actief jonge mannen geronseld in arme gebieden in Italië, Joegoslavië, later in Turkije en Marokko om als "gastarbeider" naar Nederland te komen. Een deel komt in Amsterdam te werken.

Bij de voorbereiding van de **onafhankelijkheid van Suriname** kregen Surinamers het recht te verhuizen naar Nederland en het Nederlandschap te behouden. Daarvan maakten velen gebruik waarvan een groot deel zich in Amsterdam vestigde: in de nieuwe wijk **Bijlmermeer**, omdat daar veel plaats was, in de Pijp en in Oost.

Vanaf de jaren tachtig veranderde de stad in demografisch opzicht. Doordat in korte tijd veel meer vrouwen gingen werken werd er later getrouwd en kwamen er minder kinderen, er kwamen meer alleenstaanden en meer ouderen. Stijgende huren in de stad, betere lonen, verhoogde woning-eisen en betaalbare nieuwbouw in omliggende gemeenten trokken veel oud-Amsterdammers met jonge kinderen naar buursteden als **Almere**, **Amstelveen**, **Haarlemmermeer**, **Purmerend** en **Zaanstad**. Tegelijkertijd vestigden zich in een relatief korte tijd een relatief grote groep migranten uit vooral Turkije en Marokko in een paar oude wijken. Deze veranderden daardoor snel van karakter.

Onder leiding van burgemeester **Job Cohen** heeft Amsterdam laten zien dat het traditioneel een multiculturele stad is die de instroom van relatief veel nieuwe bewoners met een andere culturele en/of religieuze achtergrond kan verwerken. De meeste *allochtonen* van gisteren zijn de Amsterdammers van vandaag.

In 2010 is de helft van de Amsterdammers "autochtoon", heeft ruim 30% van de bevolking een *niet-westers achtergrond* (tegenover ruim 9% landelijk) en is de snel groeiende groep, groot 15% "westers allochtoon". Van de kinderen beneden de 18 jaar heeft meer dan de helft geen autochtone ouders.^[19] Minder dan de helft (44 procent) van de inwoners van Amsterdam is in de hoofdstad geboren, zo blijkt uit cijfers over 2006 van het **Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS)**. In de binnenstad is een derde Amsterdammer van geboorte. De meeste oorspronkelijke Amsterdammers waren in 2006 te vinden in de tuindorpen **Oostzaan**, **Nieuwendam** en **Buiksloot**.^[20]

4.3 Sociale verdeling

De laatste groepen instromers hebben geen grote veranderingen gebracht in de *segregatie*. Gegoede burgers en intelligentsia domineren van oudsher de **Grachtengordel** en sinds de bouw ervan de wijk **Zuid**. Sinds de jaren

tachtig stroomden ze naar de **Jordaan** en de eilanden, waar **stadsvernieuwing** en huurverhoging de oorspronkelijk minder gegoede bewoners hadden verdreven. Mensen met lagere inkomens per gezinslid zijn te vinden in onder andere **Bos en Lommer**, **Overtoomse Veld**, de **Bijlmer** en **Amsterdam-Noord**. Middengroepen wonen sinds de bouw in de **Plantage**, **Rivierenbuurt**, de **Watergraafsmeer**, **Buitenveldert**, het **Oostelijk Havengebied** en **IJburg** en sinds de jaren negentig ook in **Oud-West**, de **Baarsjes**, **Oost** en de **Staatsliedenbuurt**. De stad verandert mee met haar bevolkingsstructuur. Voormalige eenvoudige wijken met kleine en slechte woningen als **Jordaan**, **Nieuwmarktbuurt**, **Weesperbuurt**, **Staatsliedenbuurt** en **De Pijp** gingen door een fase van *gentrification* en hebben nu een sociaal gemengde bevolking. Vanaf 2008 maken **Oost** en de **Indische Buurt** eenzelfde ontwikkeling door.

Ook is er altijd een zogenaamde *etnische dimensie* geweest aan groepen migranten.

4.4 Religie

De Sint-Nicolaaskerk rond 1900 - Sint Nicolaas is de beschermheilige van Amsterdam

Een meerderheid van de Amsterdammers, 56%, verklaarde in 2000 in een enquête zich "niet verwant te voelen" aan een kerkgenootschap of religieuze of levensbeschouwelijke stroming. De religies met de meeste aanhang zijn het **christendom** (17%) en de **islam** (14%). De gemeentelijke enquête betrof de identificatie en het "gevoel van verwantschap". Bij een onderzoek van het Amsterdamse Bureau voor Onderzoek en Statistiek werd de verwachting uitgesproken dat de islam vanwege de groei van de Marokkaanse en Turkse bevolking binnen enkele jaren de grootste godsdienst zou zijn.^[21]

In 1578 werd in Amsterdam, relatief laat voor een stad in het gewest Holland, de katholieke stadsregering afgezet en sloot de stad zich aan bij de andere Hollandse steden in de **Opstand tegen Spanje**. De kerken en kapellen kwamen in protestantse handen en katholieken zochten hun toevlucht in schuilkerken of ontvluchtten de stad - tijdelijk dan wel permanent. Aan het eind van de 16e eeuw en in de 17e eeuw kreeg de stad veel immigran-

ten die andere geloven meebrachten, zoals Sefardische Joden, hugenoten en protestanten uit de Zuidelijke Nederlanden. Amsterdam kende tot in de twintigste eeuw een groot aantal joden, maar de Tweede Wereldoorlog kostte aan een groot deel van hen het leven: 75.000 joden overleefden de oorlogstijd niet. Later in de twintigste eeuw werden door de komst van immigranten uit onder andere Suriname en Afrikaanse landen nieuwe godsdiensten geïntroduceerd, zoals de islam, het hindoeïsme en het boeddhisme.

Amsterdam is de enige stad in Nederland met een door de Rooms-katholieke Kerk erkende Mariaverschijning: de 'Vrouwe van alle Volkeren'. De erkenning had plaats in 2002.

Het merendeel van de Amsterdamse scholen is niet-confessioneel (dat wil zeggen voor openbaar of algemeen bijzonder onderwijs), al is het verschil met religieus onderwijs (56% versus 44%) beperkt.^[21]

5 Politiek en bestuur

Het paleis op de Dam, gebouwd als stadhuis van Amsterdam.

De Stopera, het stadhuis van Amsterdam sinds 1988.

5.1 Hoofdstad - Landelijk bestuur

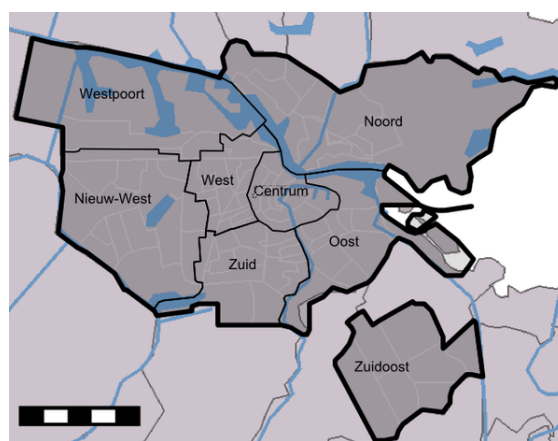
Amsterdam is de hoofdstad van Nederland vanaf de tijd van het bestuur van Lodewijk Napoleon over Nederland,

dat hem door zijn oudere broer Napoleon I was gegeven in 1806. Als hoofdstad van het nieuwe koninkrijk koos hij Amsterdam en na een feestelijke binnenkomst in de stad, kreeg hij op 20 april 1808 de stadssleutels overhandigd. Deze dag wordt gezien als de eerste dag van Amsterdam als hoofdstad van Nederland. In 1908 werd het honderdjarige jubileum gevierd met een feest van een week lang. In 2008 werd er geen aandacht aan besteed.

Grondwettelijk is Amsterdam hoofdstad sinds 1983, bij de grondwetsherziening. Na vertrek van de Fransen is het landelijk bestuur verplaatst naar Den Haag waar sindsdien parlement en regering zijn gevestigd.

Het bestuur van de provincie Noord-Holland is gevestigd in Haarlem.

5.2 Gemeentebestuur

Amsterdamse stadsdelen sinds 2010

De Gemeente Amsterdam is sinds de herindeling van de stad vanaf 1 mei 2010 verdeeld in zeven stadsdelen. Voordien waren er veertien stadsdelen, drie bleven ongewijzigd, terwijl de andere fuseerden tot vier nieuwe stadsdelen.^[22] De stadsdelen waren tot 19 maart 2014 als gemeenten georganiseerd en waren ook in belangrijke mate autonome gemeenten. In afwijking van het gemeentelijk model hebben de stadsdelen een (door de Raad) gekozen 'burgemeester'. Het havengebied Westpoort wordt centraal door de gemeente bestuurd. Amsterdam maakte tot 1 januari 2015 deel uit van de plusregio Stadsregio Amsterdam, die 16 gemeenten en ruim 1,3 miljoen inwoners telt. Daarnaast werkt de gemeenten samen met de andere gemeenten in de Noordvleugel van de Randstad in de Metropoolregio Amsterdam.

Waar Amsterdam in de Gouden Eeuw werd bestuurd door Groote Heeren kan Amsterdam sinds het ontstaan van het begrip links als linkse stad worden bestempeld, al sinds liberalen als Willem Treub in het bestuur zaten. Vanaf het begin speelt de sociaaldemocratie een belangrijke rol in het gemeentebestuur met namen als Wibaut, De Miranda en Schaefer en burgemeesters als d'Ailly,

Van Hall, Polak en Van Thijn. Ook links van de SDAP en PvdA zijn er relatief veel kiezers, verdeeld over meerdere partijen en het anarchistisch gedachtegoed (Domela rond 1900, Provo in de jaren zestig) is ook meestal vertegenwoordigd.

Amsterdam heeft een traditie van tolerantie. Deze is geworteld in de noodzaak nieuwe bewoners van het platteland, uit andere steden en andere landen toe te laten om verzekerd te zijn van voldoende arbeidskracht, kennis, innovatie, geld etc. Zo lieten de regenten in de 17e en 18e eeuw katholieken, lutheranen en andere protestanten, joden en vrijdenkers een voor die tijd ongekende ruimte lieten, met een bijbehorende vrijheid van drukpers. Golven van immigranten hebben zich mede daarom in Amsterdam gevestigd.

Het wapen van Amsterdam met de blauwe Keizerskroon.

5.3 Heraldiek

Het wapen van Amsterdam bestaat uit drie Andreaskruisen, die verticaal onder elkaar staan. Ditzelfde vindt men terug op de Amsterdamse vlag, maar dan liggend. De vlag stond vroeger ook wel bekend als het “Driekruis Rood”. Als oorsprong van het wapen van Amsterdam wordt door historici het wapen van de familie Persijn genoemd. Jan Persijn was heer van 'Amstelledamme' van 1280 tot 1282. Na de Tweede Wereldoorlog werd, als hulde aan het verzet van Amsterdammers, het devies 'Heldhaftig, Vastberaden, Barmhartig' aan het wapen toegevoegd, met koninklijke toestemming van toenmalig koningin Wilhelmina in 1946.

5.4 Onderscheidingen

Het gemeentebestuur van Amsterdam kan aan verdienstelijke personen onder andere de volgende onderscheidingen toekennen:

5.4.1 Medaille van de stad Amsterdam

De hoogste onderscheiding die verleend kan worden is de Medaille van de Stad Amsterdam. Deze heeft drie graden: goud, zilver en brons.

5.4.2 Frans Banninck Cocq Penning

Aan Amsterdammers die zich gedurende minstens tien jaar bijzonder verdienstelijk hebben gemaakt voor Amsterdam kan de Frans Banninck Cocq Penning wordt uitgereikt. Deze is ingesteld op 29 oktober 1996 en is vernoemd naar de 17e-eeuwse burgemeester Frans Banning Cocq, die op het schilderij *De Nachtwacht* van Rembrandt van Rijn is afgebeeld.

Deze penning is onder meer uitgereikt aan Frank de Boer, Jos Brink, Drs. P, André van Duin, Herman van Veen en Jeroen Krabbé (2014).

5.4.3 Andreaspensing

Aan personen die voor de stad prestaties met een landelijke uitstraling hebben verricht op het gebied van sport, wetenschap, journalistiek, kunst, politiek, economie, media, onderwijs of musea, kan de Andreaspensing worden verleend. Deze kan ook worden verleend aan personen die zich minimaal tien jaar als vrijwilliger voor een stichting of vereniging met een maatschappelijk doel hebben ingezet.^[23] De naam Andreaspensing refereert waarschijnlijk aan de drie andreaskruisen in het Amsterdamse stadswapen.

Deze penning is onder meer uitgereikt aan André Kuipers, Henny Vrienten^[23], Dolly Bellefleur, Acda en De Munnik^[24] en Hans Dulfer.^[25]

5.5 Aangrenzende gemeenten (en plaatsen)

- Zaanstad (Zaandam)
- Oostzaan
- Landsmeer
- Waterland (Broek in Waterland)
- Muiden
- Weesp
- De Ronde Venen (Abcoude)
- Diemen
- Ouder-Amstel (Duivendrecht, Ouderkerk aan de Amstel)
- Amstelveen

- Haarlemmermeer (Badhoevedorp en Zwanenburg)
- Haarlemmerliede en Spaarnwoude (Halfweg)

5.6 Stedenbanden

Amsterdam heeft stedenbanden met de volgende steden:^[26]

Ook wordt internationaal samengewerkt met:

- Curaçao
- Sint Maarten

6 Economie en werk

6.1 Bedrijvigheid

De Beurs van Berlage met Damrak en Beursplein met rechts de Effectenbeurs (Euronext)

Het algemene beeld dat van Amsterdam geldt is dat van een handelsstad. Al in de Gouden Eeuw ging dat niet zonder industrie (scheepsbouw, bierbrouwerij, touwslagerij, houtzagerij), zakelijke diensten (beurs, verzekeringen, bankwezen), communicatie (uitgeverijen, drukkerijen), wetenschap (Atheneum Illustre, kennisinstituten) en gelegenheden (kroegen, theaters en restaurants).

Het is vooral die economische diversiteit die al eeuwenlang de economische kracht van Amsterdam vormt. De ontvankelijkheid voor nieuwigheden (economisch en cultureel klimaat) heeft ervoor gezorgd dat Amsterdam de boot van de nieuwe technologie niet heeft gemist en inmiddels een van de wereldhoofdsteden van de ICT-economie is (een op de zeven arbeidsplaatsen is nu in die sector). Heel passend in de Amsterdamse context gaat dat overigens meer over 'toepassing' dan over 'techniek'.

De hedendaagse creatieve klasse speelt een belangrijke rol in de voortdurende vernieuwing van de Amsterdamse economie. Zij zou dat echter niet kunnen zonder steun van gelegenheden en omringende traditionele dienstverlening.

Amsterdam gold in 2008 als de op vijf na belangrijkste zakenstad van Europa, na Londen, Parijs, Frankfurt, Brussel en Barcelona.^[27] Op de ranglijst van de duurste steden ter wereld stond Amsterdam in 2008 op de 25e plaats volgens de jaarlijkse Cost of Living Survey uitgevoerd door Mercer Human Resource Consulting,^[28] dezelfde plaats als in 2007.

De economische activiteiten in Amsterdam concentreren zich in het stadscentrum, waar ruim 80.000 mensen een baan hebben. Vooral veel advocatenkantoren en banken hebben een vestiging in de grachtengordel of in Amsterdam-Zuid. De laatste jaren worden gekenmerkt door een verschuiving van bedrijven naar perifere locaties als de omgeving van station Sloterdijk, de omgeving van de Amsterdam ArenA, nabij het Amstelstation en de Zuidas. Deze gebieden worden gekenmerkt door hoogbouw. De Zuidas moet uitgroeien tot het tweede centrum van de stad en het nieuwe zakelijk gezicht van Nederland.

6.2 Kleinhandel

Albert Cuypmarkt

Veel mensen komen naar Amsterdam om te winkelen, vooral in Amsterdam-Centrum met de bekende Kalverstraat, Nieuwendijk, Leidsestraat, Utrechtsestraat, Magna Plaza en de Negen Straatjes. Verder zijn er verspreid over de stad diverse winkelcentra.

Winkelen in de Kalverstraat is een populair uitje voor mensen van buiten Amsterdam. Vooral op de wekelijkse koopzondag in de binnenstad is de toestroom erg groot. Wekelijks passeren meer dan 900.000 mensen de Kalverstraat. Hierdoor is het de drukste straat van Nederland. De straat wordt gekenmerkt door de populaire winkelketens. De hoge huurprijzen zorgen ervoor dat de stad in 2007 op een (met de Karl Johan Gate in Oslo gedeelde) 21e plaats van duurste winkelstraten ter wereld stond.^[29]

In Oud-Zuid bevindt zich de P.C. Hooftstraat, bekend als een van de duurste winkelstraten van Nederland. Er zijn tientallen wereldmerken te vinden in de dure boutiques als Louis Vuitton, Cartier, Chanel en Gucci. De laatste

jaren is er een aantal grote namen bijgekomen. Er bestaat nog steeds interesse vanuit andere buitenlandse luxemerken om naar Amsterdam te komen, maar velen van hen willen per se in deze betrekkelijk korte straat waardoor een 'wachtlijst' is ontstaan, en Amsterdam het nog even zonder moet stellen. Wel valt waar te nemen dat de ontwikkeling van de omgeving van de P.C. Hoofstraat in de lift zit.

Er zijn 33 weekmarkten in Amsterdam. Bovendien zijn er enkele dagmarkten, zoals de Albert Cuypmarkt, de Dappermarkt, de Waterloopleinmarkt, de Noordermarkt en de Bloemenmarkt aan het Singel. Op Koninginnedag vindt de bekende vrijmarkt plaats.

6.3 Toerisme

De Wallen, de rosse buurt van Amsterdam.

Het toerisme in Amsterdam is belangrijk voor de stad; elk jaar wordt het door zo'n 4,5 miljoen mensen van over de hele wereld bezocht. Hiermee is het de op vier na vaakst bezochte stad van Europa. Ook komen er jaarlijks een kleine 16 miljoen dagjesmensen naar Amsterdam. De stad is weer terug van weggeweest waar het gaat om de populariteit onder Nederlandse jongeren. Onder hen zijn vooral de vele winkels, de horeca en de culturele instellingen en evenementen een reden voor een bezoek.

Toeristen bij de Munttoren.

Het Van Gogh Museum, jarenlang het drukstbezochte museum van Amsterdam.

6.3.1 Toeristische trekpleisters

Enkele van de belangrijkste toeristische trekpleisters van Nederland zijn in Amsterdam te vinden. Zo stond in 2007 een tocht per rondvaartboot door de Amsterdamse grachtengordel met 3,2 miljoen bezoekers als tweede op de lijst van de vaakst bezochte attracties van Nederland. De Efteling stond op de eerste plaats, met slechts 35.000 bezoekers meer. Het Van Gogh Museum was met 1,55 miljoen vierde op deze lijst en tevens het museum met de meeste bezoekers. Ook het Anne Frank Huis (tiende plaats) en het Rijksmuseum (elfde plaats) behoren tot de drukstbezochte attracties. Onder de toeristen zijn voorts de vele andere musea, de coffeeshops, de restaurants en de raamprostitutie op de Wallen ('Red Light District') populair.

6.3.2 Drukte in de musea

Na een decennium waarin diverse musea wegens verbouwingen (gedeeltelijk) gesloten waren, zijn sinds het voorjaar van 2013 alle grote musea weer voor het publiek toegankelijk. Dit heeft zijn weerslag op het aantal bezoekers.

Het Rijksmuseum ontving in 2014, het eerste volledige jaar sinds de grote verbouwing, een recordaantal van 2.450.000 bezoekers. Hiermee is dit museum nu (veel) drukker bezocht dan het Van Goghmuseum, wat voordien het drukst was. Meer dan de helft hiervan, 55 procent, is afkomstig uit Nederland. Ruim 350.000 kinderen brachten een bezoek. Een derde daarvan kwam mee in schoolverband.

Ook de andere grote musea hadden bezoekersrecords: bij het nu op een na drukste museum, het Van Gogh Museum, kwamen er 200.000 bezoekers meer dan vorig jaar, namelijk 1,6 miljoen. Het derde museum wat betreft aantal bezoekers is het Anne Frankhuis, waar circa 1.200.000 bezoekers kwamen. Dit zijn tevens de drie drukst bezochte musea in Nederland.

Het bezoekersaantal van het Stedelijk Museum steeg van 700.000 naar 800.000. Andere druk bezochte musea zijn NEMO (550.000), de Hermitage (380.000), Het Scheepvaartmuseum (330.000) en het Amsterdam Museum (300.000). Amsterdam ontving in 2014 ruim een half miljoen museumbezoekers meer dan het jaar ervoor, totaal zo'n 12 miljoen. Dit is een verdubbeling ten opzichte van tien jaar geleden.^{[30][31][32]}

De gemeente streeft ernaar een grotere groep cultuurtoeristen en liefhebbers van (moderne) architectuur aan te trekken. De 'Wallen-gerelateerde' attracties dienen hier toe zo veel mogelijk geconcentreerd te worden. Zo werd een populair stripcafé aan het Damrak onder druk van de gemeente gesloten en zijn bijna alle grotere seksshops buiten het Wallengebied verplaatst.

6.3.3 'Openluchtpretpark'

De grote toevloed van toeristen en dagjesmensen hebben de binnenstad van Amsterdam tot 'openluchtpretpark' gemaakt. Dit wordt door bestuurders niet als het best wenselijk beschouwd en heeft meermalen tot actieplannen geleid. Zo zouden toeristen naar andere locaties in de stad moeten worden gelokt, zoals De Pijp (bijgenaamd het "Quartier Latin van Amsterdam"), het Centrumgebied Zuidoost en op de lange termijn naar de Zuidas. Tegenwoordig doet Amsterdam het goed als cruisebestemming. Deze nieuwe sector is snel groeiend. Het toerisme naar de hoofdstad in zijn geheel groeit in economisch gunstige tijden gestaag met enkele procenten per jaar. Vooral van de Chinese en Indiase markt valt nog veel groei te verwachten. De huidige toeristenstroom naar Amsterdam bestaat vooral uit Britten, Chinezen, Duitsers, Amerikanen en Japanners. De laatste jaren neemt het aandeel Zuid-Europese toeristen toe. Op diverse plaatsen en tijd-

stippen bereikt de toeristendrukte inmiddels de grenzen van het absorptievermogen van de binnenstad.^[33]

6.3.4 Hotels

De hotelmarkt in Amsterdam groeit gestaag. In 2004 waren er ruim 18.000 hotelkamers met 45.000 bedden beschikbaar. In de regio zijn meer dan 21.000 hotelkamers. De komende tien jaar is een behoefte aan 13.000 hotelkamers meer in de regio. De laatste jaren wordt met de bouw van vooral grote en megahotels gewerkt aan het wegwerken van het kamertekort in de hoofdstad. In 2014 waren deze aantallen gestegen tot 413 hotels met ruim 25.000 kamers en circa 55.000 bedden. In de metropoolregio Amsterdam bedragen deze aantallen: 625, 36.000 en 77.000.^[34]

7 Cultuur

7.1 Musea

Het Rijksmuseum op het museumplein

Er zijn vele musea in Amsterdam. Op de Lijst van musea in Amsterdam staan bijna honderd instellingen. De grootste musea liggen aan het Museumplein, dit zijn het Van Gogh Museum, het Rijksmuseum en het Stedelijk Museum. Daarnaast zijn er bijvoorbeeld Het Scheepvaartmuseum, het Tropenmuseum, het Amsterdam Museum, het Joods Historisch Museum en het paleis op de Dam. Andere kleine, beroemde musea zijn het Anne Frank Huis en het Rembrandthuis.

7.2 Film, theater en muziek

In Amsterdam zijn diverse schouwburgen en theaters voor toneel, waaronder het Koninklijk Theater Carré, het DeLaMar, de Stadsschouwburg en het Compagnietheater. Het Nieuwe de la Mar Theater is in 2005 gesloopt, waarna er een nieuw theater onder de naam DeLaMar gebouwd werd en in 2012 geopend. Drie

Paradiso, gelegen aan de Weteringschans.

bekende cabaretheaters in de stad zijn De Kleine Komedie, Boom Chicagoo en Toomler.

De stad kent ook twee grote concertzalen, namelijk het moderne Muziekgebouw aan 't IJ en het klassieke Concertgebouw aan de Van Baerlestraat. Onder andere het wereldberoemde Koninklijk Concertgebouworkest speelt in het Concertgebouw. In de Stopera huist ook het Muziektheater, de thuisbasis van De Nederlandse Opera en Het Nationale Ballet.

Grote (pop-)optredens worden veelal in de Heineken Music Hall, de Amsterdam ArenA en Ziggo Dome gehouden. Daarnaast zijn vlak bij het Leidseplein ook de bekende poptempels Paradiso en Melkweg gevestigd, alsmede De Balie en het City Theater. Dat laatste was van 2007 tot 2012 gesloten vanwege een grootscheepse renovatie.

Aan het begin van de 21e eeuw verrees op het terrein van de oude Westergasfabriek een nieuw cultuurpark, waar tegenwoordig vele exposities en optredens plaatsvinden.

In Amsterdam zijn er meerdere filmtheaters en bioscopen, waaronder het Theater Tuschinski, Rialto, Filmtheater de Uitkijk, The Movies, de Filmhallen en EYE Film Instituut Nederland.

7.3 Evenementen

Amsterdam organiseerde in 2007 meer dan 140 evenementen.^[35] Enkele bekende lokale evenementen zijn het Holland Festival voor de kunsten in juni, de Gay Pride, een homo-evenement in augustus waar de bekende grachtenparade onderdeel van is, en later in augustus het Grachtenfestival Amsterdam (waarvan het Prinsengrachtconcert een van de meer dan 250 concerten is) en de driedaagse Uitmarkt. Eveneens in augustus vindt iedere vijf jaar Sail Amsterdam plaats (eerstvolgende in 2020). Over het IJ Festival is een jaarlijks terugkomend evenement, startend op de eerste donderdag in juli. In november wordt Sinterklaas verwelkomd.

Amerigo Vespucci tijdens Sail Amsterdam.

Koningsdag wordt in Amsterdam uitbundig gevierd, met een kermis op de Dam en een grote vrijmarkt. Tijdens de Nationale Dodenherdenking op 4 mei worden kransen gelegd bij het Nationaal Monument op de Dam.

7.4 Sport

Het Olympisch Stadion

Amsterdam telt een aantal grote sportclubs. Het bekendst is de voetbalclub AFC Ajax, die onder meer 33 landstitels en vier Europa Cups 1 op haar naam heeft staan. De thuishaven van de Eredivisieclub is de Amsterdam ArenA, dat in 1996 het stadion De Meer verving en met een capaciteit van ruim 50.000 het grootste stadion van Nederland is. Onder meer het ijshockeyteam Amstel Tijgers, het honkbalteam Amsterdam Pirates, het basketbalteam BC Apollo en de hockeyteams Amsterdamsche H&BC en Pinoké komen eveneens uit op het hoogste niveau binnen hun sporttak, evenals de americanfootballteams Amsterdam Crusaders en Amsterdam Panthers. Americanfootballteam Amsterdam Admirals deed vanaf de oprichting in 1995 mee aan de NFL Europe, maar hield bij de opheffing van die competitie in 2007 op te bestaan.

Amsterdam was de gastheer van de Olympische Zomerspelen 1928, de enige editie van de Olympische Spelen die ooit in Nederland plaatsvond. Het voor deze Spe-

len gerealiseerde Olympisch Stadion werd in 2000 gerestaureerd en doet tegenwoordig onder meer dienst als start en finish van de marathon van Amsterdam, die jaarlijks in oktober wordt georganiseerd. Andere terugkerende sportevenementen zijn de Dam tot Damloop, de roeiwedstrijd Head of the river Amstel en de Zesdaagse van Amsterdam voor baanwielrenners. De stad fungeerde in 1954 als startplaats van de Ronde van Frankrijk en in 2010 als startplaats van de Ronde van Italië.

7.5 Media

Hoofdkantoor van De Telegraaf.

Het Parool, opgericht tijdens de Tweede Wereldoorlog als verzetskrant, is een landelijk versijnd dagblad, maar met de nadruk op Amsterdam; de oplage ligt boven de 85.000. Verder is *De Groene Amsterdammer* een veel gelezen Amsterdams weekblad. Het *Algemeen Handelsblad*, waar later het *NRC Handelsblad* (te Rotterdam) uit voortkwam, werd opgericht in Amsterdam (en is in december 2012 daar teruggekeerd) en ook nu nog hebben veel kranten de hoofdredactie in de stad: *De Telegraaf*, *de Volkskrant*, *Trouw*, *NRC Media* en *Het Financieele Dagblad* zijn alle gevestigd in Amsterdam, evenals de gratis kranten *Metro* en *Sp!ts*. Ook uitgeverij Elsevier, onder meer verantwoordelijk voor het gelijknamige opinieweekblad, zetelt in Amsterdam.

AT5 (*Amstel Televisie 5*) is de lokale televisiezender. De zender bestaat sinds 1992 en heeft een aantal later landelijk bekende televisiepersoonlijkheden voortgebracht, onder wie Sacha de Boer, Matthijs van Nieuwkerk en Fons van Westerloo. Ook RTV Noord-Holland, SBS, Endemol, MTV, IDTV en diverse kleinere productiemaatschappijen hebben in Amsterdam hun (hoofd)vestiging.

In de Desmet Studio's en Studio Plantage (tot 2012), beide in de Plantagebuurt, worden/werden verscheidene landelijk uitgezonden televisie- en radioprogramma's opgenomen. Daarnaast zijn er televisieopnamen op het terrein van Westergasfabriek en sinds 2014 in het Vondelparkpaviljoen.

De Amsterdam Internet Exchange (AMS-IX) is het grootste internetknooppunt van Nederland en een van de grootste ter wereld.

8 Onderwijs

De Agnietenkapel, bakermat van de Universiteit van Amsterdam.

Amsterdam telt twee universiteiten: de Universiteit van Amsterdam (UvA) met ongeveer 28.000 studenten en de Vrije Universiteit, vaak kortweg "VU" genoemd, met ongeveer 19.000 studenten. De faculteiten van de Uva zijn verspreid over de binnenstad van Amsterdam gevestigd, terwijl het complex van de VU aan de De Boelelaan in Buitenveldert huist.

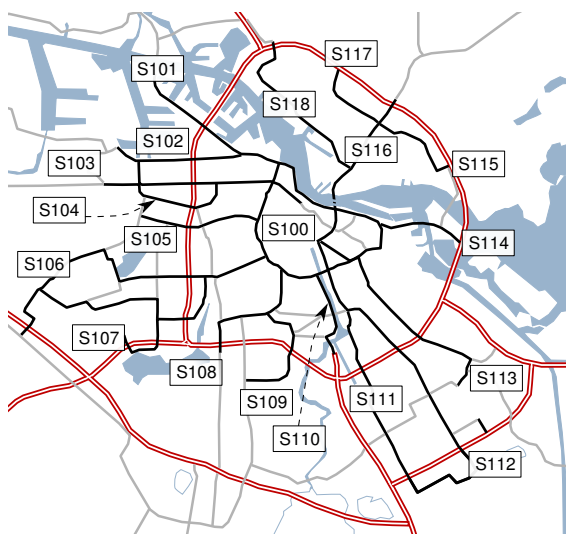
Verder is er een groot aantal instellingen voor hoger beroepsonderwijs (hbo), waaronder de Gerrit Rietveld Academie, de Hogeschool van Amsterdam, Hogeschool In-holland en de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten. De Hortus Botanicus van de stad is een van de oudste ter wereld.^[36]

Van oudsher telt de stad drie categoriale gymnasia: het Barlaeus Gymnasium in het Centrum, het Vossius Gymnasium en het St. Ignatiusgymnasium in Oud-Zuid. Daarnaast zijn er in 2005 twee categoriale gymnasia gestart: Het 4e Gymnasium (Westerpark) en het Cygnus Gymnasium (Oost-Watergraafsmeer). Deze moesten het tekort aan plaatsen op de bestaande gymnasia oplossen.

In 1999 was 48% van de Amsterdamse scholen openbaar. Rooms-katholieke en protestantse scholen hadden allebei een aandeel van 16% in het onderwijsaanbod; verder waren er in dat jaren scholen voor oecumenisch (6%), islamitisch (4%) en overig religieus onderwijs (2%). 8% van de scholen gaf in 1999 algemeen bijzonder onderwijs.^[21] Daarnaast zijn er ook particuliere scholen in Amsterdam zoals het Luzac College en het Winford College. Het laatste biedt ook basisonderwijs aan.

9 Verkeer en vervoer

9.1 Autoverkeer

Autosnelwegen om Amsterdam en Amsterdamse stadsroutes

Amsterdam ligt in de Randstad en is bereikbaar via diverse autosnelwegen zoals de:

- A1 Amsterdam – Hilversum – Amersfoort – Apeldoorn – Deventer – Hengelo – Duitsland
- A2 Amsterdam – Utrecht – 's-Hertogenbosch – Eindhoven – Weert – Geleen – Maastricht – grens met België bij Wezet (Visé)
- A4 Amsterdam – Schiphol – Leiden – Den Haag – Delft, vanaf Den Haag via A13 ook verbinding met Rotterdam
- A5 Amsterdam – Knooppunt De Hoek (aansluiting A4) via Knooppunt Raasdorp (aansluiting A9) naar Knooppunt Coenplein (A8 en A10).
- A8 Amsterdam – Zaanstad, vanaf Zaanstad via A7 ook verbinding met Purmerend – Hoorn – Middenmeer – Afsluitdijk – Sneek – Joure – Heerenveen – Drachten – Groningen – Bad Nieuweschans – Duitsland
- A9 aansluiting A1 (Gaasperdammerweg) – Amstelveen – Haarlem – Beverwijk – Alkmaar
- A10 Ringweg Amsterdam: Amsterdam-Zuid – Amsterdam Bijlmer – Amsterdam-Centrum – Amsterdam-Noord – Amsterdam Westpoort – Amsterdam Sloterdijk – Riekerpolder – Amsterdam-Zuid

De A3 was een geplande weg vanaf de Ringweg Zuid naar Rotterdam. Deze is echter nooit aangelegd. Het hiervoor aangelegde dijklichaam in Buitenveldert is in de jaren tachtig afgegraven en de vrijgekomen ruimte is gebruikt voor woningbouw.

Mede door het groeikernenbeleid en de sterke concentratie van economische activiteiten in de netwerkstad Amsterdam, zijn de snelwegen het dagelijks toneel van files. In de komende jaren zal er worden gewerkt aan een capaciteitsuitbreiding. Zo is de Westrandweg aangelegd en in 2013 geopend, is er een tweede Coentunnel gebouwd, worden de A10-Zuid en Gaasperdammerweg verbreed en zal de verbinding naar Almere worden uitgebreid.

- Media afspelen

Bioscoopjournaal uit 1964

- Media afspelen

De situatie in 1967

9.2 Spoorwegen

Het Centraal Station van Amsterdam is een van de drukste treinstations van Nederland.^[37]

Amsterdam heeft tien NS-stations. De stations Amsterdam Centraal, Sloterdijk, Zuid, Amstel en Bijlmer ArenA hebben een Intercity-status. De andere stations in de stad zijn Holendrecht, Lelylaan, Muiderpoort, RAI, ArenA (alleen bij evenementen) en Science Park. Naast deze tien stations worden ook de stations Duivendrecht, Diemen en Diemen Zuid door reizigers van en naar Amsterdam gebruikt, maar deze stations liggen niet in de gemeente Amsterdam.

Vanaf het Centraal Station en de negen andere Amsterdamse spoorwegstations zijn er treindiensten naar vele bestemmingen in Nederland, ook zijn er internationale treindiensten naar België, Denemarken, Duitsland, Frankrijk, Oostenrijk, Polen, Rusland, Tsjechië, Wit-Rusland en Zwitserland. Het Centraal Station is het stoppunt voor de internationale hogesnelheidstreinen ICE en Thalys.

Het Centraal Station verwerkte in 2009 dagelijks 186.607 in- en uitstappers. Het is daarmee het op een na drukste station van Nederland.^[38]

9.3 Luchtvaart

Voorgevel van Schiphol Plaza

Ten zuidwesten van Amsterdam, in de gemeente Haarlemmermeer, ligt de internationale luchthaven Schiphol. Deze luchthaven is erg belangrijk voor de werkgelegenheid onder de Amsterdammers. Er werken 57.000 mensen. Ook zijn er door Schiphol rond de 50.000 indirecte arbeidsplaatsen. De stad heeft aan de luchthaven een deel van haar economische positie op Europees niveau te danken. Bedrijven met een vestiging in de hoofdstad noemen de luchthaven dikwijls als een van de grote kwaliteiten van de stad, en een motief om zich aldaar te vestigen.

De luchthaven verwerkte in 2012 meer dan 51 miljoen passagiers en is daarmee de vijfde luchthaven van Europa.^[39] Wat vrachtvervoer betreft is Schiphol de derde in grootte binnen Europa. De luchthaven is tevens erg groot in termen van het aantal verbindingen (meer dan 200) dat ze verzorgt. De hoofdgebruiker van de luchthaven is het bedrijf Air France-KLM, veelal met toestellen van de KLM.

9.4 Scheepvaart

De haven van Amsterdam is na die van Rotterdam de belangrijkste van Nederland. Het is de vierde haven binnen Europa, al verschilt het in omvang niet veel ten opzichte van een handvol andere middelgrote Europese havens. Met de Amsterdamse haven worden meestal de havens langs het Noordzeekanaal bedoeld: de havens van Amsterdam, Beverwijk, Velsen/IJmuiden en Zaanstad. Naast het goederenvervoer is er ook passagiersvervoer met cruiseschepen die hun aanlegplaats hebben bij de Passenger Terminal Amsterdam aan het IJ. Het beheer van de haven is in handen van Haven Amsterdam.

9.5 Fiets

Amsterdam staat erom bekend dat er goede faciliteiten zijn voor fietsers. Er zijn ruim 881.000 fietsen^[40] in de

De fietsflat bij het Centraal Station

stad (januari 2012); bijna 40% van alle verplaatsingen met een vervoermiddel binnen Amsterdam vindt plaats per fiets.^[41]

9.6 Stads- en streekvervoer

Amsterdamse tram

Alle delen van de stad Amsterdam zijn te bereiken met het openbaar vervoer. Zo'n 30% van alle verplaatsingen met een vervoermiddel binnen Amsterdam vindt plaats met het openbaar vervoer.^[41]

De Amsterdamse tram wordt sinds 1900 geëxploiteerd door de Gemeentetram Amsterdam, in 1943 met de Gemeenteveren Amsterdam gefuseerd tot Gemeentevervoerbedrijf Amsterdam (GVB). Sinds 1925 worden ook buslijnen geëxploiteerd en sinds 1977 ook de metro.

Verschillende stadsdelen van Amsterdam en buitenwijken zijn te bereiken per metro. Er zijn vier metrolijnen in Amsterdam: de Ringlijn (50), de Amstelveenlijn (51), de Gaasperplaslijn (53) en de Geinlijn (54). Omdat drie van de vier lijnen naar het Centraal Station door één tunnel gaan, is de frequentie op het noordelijk deel van de Oostlijn (de verzamelnaam voor de Gaasperplas- en Geinlijn) erg hoog, en bestaat er buiten de spits een overcapaciteit. In 2002 is men begonnen met de aanleg van een nieuwe metrolijn, de Noord/Zuidlijn. Dit is de tweede keer dat er een ondergronds traject in de hoofd-

Amsterdamse metro

stad wordt aangelegd. De ontwikkelingen in ondergrondse metrobouw hebben decennia lang stilgelegd naar aanleiding van het hevig volksverzet bij de bouw van de huidige Oostlijn. De Noord/Zuidlijn zal na voltooiing in 2017 naar verwachting 200.000 mensen per dag vervoeren en is daarmee dan met afstand de drukste lijn van de stad. Het tracé loopt van Buikslotermeer via Centraal Station naar Station Zuid.

Veerpont van GVB gezien vanaf de De Ruijterkade.

In de binnenstad en het buitengebied ten zuiden van het IJ rijden trams, op 15 tramlijnen. Vooral in de buitenwijken rijden er ook verschillende busdiensten. Over het IJ varen diverse veerdiensten voor fietsers en voetgangers, waarvan de meeste gratis zijn. Verder rijden er ook honderden taxi's en sinds 2006 enige tientallen fietstaxi's. Nieuw in 2007 is de tuktuk. Amsterdam heeft het grootste aantal taxi's van Nederland. De grootste taxicentrale van de stad is de Taxi Centrale Amsterdam (TCA).

9.7 Internationaal busverkeer

Amsterdam is halteplaats voor een groot aantal internationale buslijnen van verschillende maatschappijen. Deze lijnen halteren meestal op plaatsen aan de rand van de stad, waar goede OV-voorzieningen naar het centrum aanwezig zijn. De grootste halteplaatsen zijn:

- Duivendrecht (Eurolines)

- Station Amsterdam Sloterdijk (iDBUS, Flixbus)
- Rietlandpark (Meinfernbus)
- Zeeburg (Megabus.com)

In december 2014 is Eurolines verhuisd van het Amstelstation naar Duivendrecht. Het is onbekend of er nog andere maatschappijen zijn die wel op het Amstelstation blijven rijden.

10 Bekende Amsterdammers

11 Zie ook

- Amsterdam van A tot Z
- Lijsten van Amsterdamse onderwerpen (onder meer bezienswaardigheden, cultuur en scholen)
- Lijst van kerken in Amsterdam
- Lijst van oorlogsmonumenten in Amsterdam
- Lijst van rijksmonumenten in Amsterdam

12 Externe links

- Website van de Gemeente Amsterdam
- *I amsterdam* - toeristische informatie
- *District Groot Waterloo Amsterdam*

52° 22' NB, 4° 54' OL

13 Tekst-en beeldbronnen, medewerkers, en licenties

13.1 Tekst

- Amsterdam** *Bron:* <https://nl.wikipedia.org/wiki/Amsterdam?oldid=45232962> *Bijdragers:* Andre Engels, Walter, Patrick, Amarant, Teun-Spaans, Jcwf, Branko~nlwiki, Erik Zachte, Pieter~nlwiki, Ellywa, Evanherk, Rob Hooft, Snoop, Ronald, Suisui, Pven, Mtcv, Romaine, Fruggo, Bemoeial, Roepers, Cicero~nlwiki, Guaka, Viajero, LennartBolks, Jeroen, Kliiek, BenTels, Jeanpaulmars, Pieterse16, Falcongij, C Fenijn, Eugene, Jan Arkesteijn, Domie, Muijz, Puckly, Serassot, Paulbe, Adamhawk, HooftBot, Advance, Robbot, RonOnrust, Johnny~nlwiki, Bontenbal, GerardM, Bartux, Hashar, Astrobeer, Kattenkruid, Oscar, Casper, Michvliis, RobotE, Johan Lont, Bob.v.R, Siebrand, WenGworld, Dinsdagskind, Batwiki, Känsterle, Roepersbot, Chris, Webkid~nlwiki, RonaldW, Rasbak, MartinD, Reinouts, Edwtie, Deke-rido~nlwiki, Michaelovic, DeVrolijkeSchrijver, Mwpnl, Michiel1972, Henkvd, Quistnix, Saforrest, Besednjak, O E P~nlwiki, Gertjan R., Sietske, Robotje, BenTheWikiMan, CaAl, Hardscarf, RobotMichiel1972, Sybren, Eanos, Lexw, Sonuwe, T. Tichelaar, Tsov, Henks, Ype, Tbc, Pjetter, JePe, Ruud Habets, Silk~nlwiki, Ilse(a), Ronn, MigGroningen, Empoor, Demophon, Tdevries, Jurre, Rocastelo, Jcb, Dolfy, Maiknl, MaartenVidal, Milliped, JimmyShelter, Illustir~nlwiki, RobotQuistnix, Arvey, Effeetsanders, Bmonne, Rex, DePiep, Freek Verkerk, Maarten Hagl, Twinface, Wikix-oud, Valhallasw, T Houdijk, IIVQ, FelixReceveur, Tomgreet, Abnormaal, Joost, Dryke, MA-De, Edoderoo, Uucha, RobotJcb, Just a member, HenkLass, Gpvosbot, Robotpjetter, Algont, Johjak, RoboRex, Richardw, Riki, Miaow Miaow, Weel~nlwiki, BvdG, Servien, P.H. Louw, G. Lanting, Vertrokken, BotEmpoor, Peter b, Willemo, Wester2005, MoriBot, Tilanus, Christoffel K, Paul-MD, Dartelaar, Tuvic, Jeroenbot, RonaldB, Daniel575, Aleichem, Zwobot, Errabee, Dolledre, Wengworld, Onderwijsgek, DrBorka, Volty, YurikBot, Eve, Maarten1963, Marcdehond, Quichot, Troefkaart, ArjenW, Wdelaet, Daka, Apdency, FlaBot, Yashin, Ik.pas.aan~nlwiki, Migdejong, Geograaf, Gd1975, CiceRobot~nlwiki, BotOx, Classical geographer, Kalsermar, JörgenMoorlag, The Banner, Alankomaat, Ronaldvd, Maniago, Kleuske, Eriksw, Gerbennn, GolleM, LexTH, Globe-trotter, Ninane, Brya, Deelnemer8, Jos WRSM, RobotTbc, KittenKlub~nlwiki, Cybartv~nlwiki, Niels, Sterz, Kunsteraar, Jabiel, Tibor, Gouwenaar, Emiel, SanderK, Pepijn-tje, .marc., Qampina, Chlewbob, H9000, Van Zanten, Erwin, Theo10, Caudex Rax, Necromander, Kudonogame, Robb, MTr, LeeGer, Adnergeje, Koppedia, JFD~nlwiki, Clausule, Da dinges, Hans B., Guido Zuidinga, Hakan~nlwiki, Cerberus™, G.Lanting, Jeroenweijzig, Nusquam~nlwiki, Nel, Roelzzz, Lordmarchmain, Fontes, Scoub, Brinkie, Halandinh, Ivory, Nail~nlwiki, Mexicano, Dsjh, Măxim, Simeon, Rhandor, Simon-sake, DennisPeeters, Kameraad Pjotr, Woudloper, BaukeHusken, Joep Vullings, De.jan, Mkr, Evaaa, Ugur Basak Bot~nlwiki, Ugur Basak, EdBever, Robo bono, Doggie82, .Koen, Mbch331, Jvhertum, WIP, CrazyPhunk, Tony99, BerendBotje, Sie-Bot, Thijs!bot, Norbert zeescouts, Araf, Joris, Edwinb, Vincent Steenberg, AdnergejeBot, Erwin85Bot, Tasja, Erik Baas, RZilverman, Hajo, Tukka, Rekelbast, Rein N., Rick1407, Combino, Rubietje88, Benedict Wydooghe, RoboServien, Nlwiki, Commonsfreak, Dapsv, Meessje, Escarbot, Tullbot, Jorny, Robert1973, Brimz, Altraseks, Taks, Ericdelange, Jas01, Bramkicken, ChristiaanPR, Erik1980, Comulus~nlwiki, Maiella, Magere Hein, NielsAWB, PJ Geest, BOT-Superzerocool, Sustructu, Ciell, Kafir, Rikipedia, Davin, BBleeker, Sindala, Sint Aldegonde, BotChristophe, Paul B, Vis met 1 oog, Jerre, Boro!, Martie, Vandaaltje, Kanman, JAnDbot, Ilonamay, .anacondabot, Evaaaaa, Hanhil, Mojito, Evert100, Basvb, RonaldJ, Leonvdberg, ArnaudH, Duvel3, Feanfan, ZesZesZes, Alargule, BetBot~nlwiki, Johan N, Woltertjuh, MoiraMoira, Boch~nlwiki, Silenus~nlwiki, Mephisto, Wimmel, CommonsDelinker, AleichemAWB, Jonas, Kalez, Crazy-Phunkbot, Joost 99, Hendrik F K, Pieter19, Iijjccoo, Beek457, Agora, Pelikana, Encyo, Rei-bot, RonaldXperience, Multichill, Takusam, Ken123, WouterH, YoshiDaSilva, Wielewaal, Uiterwaal,remco, Look Sharp!, OekelWm, VanBuren, DodekBot, Duna~nlwiki, Dp solver, DorganBot, Tammetje, Jacob71123, Remkoow, WarddrBOT, Ilovespikey, Rudolphous, TXiKiBoT, Koen Amatata, Lymantria, Grashoofd, Rindert, RToV, Handige Harrie, Afhaalchinesees, Japiot, VolkovBot, Boekenliefhebber, JacobH, Pachango, KKoolstra, Paul K., Tompert1, Jansch, Le Fou, GijsvdL, Feanfanaat, RenéV, Silver Spoon Sokpop, Silver Spoon, ThijsvU, Rob621123, 3wisemen, Erwin85TBot, Miho, Mezelf13, Arch (hernoemd), AlleborgoBot, N1k41, Verstrooiende professor, Jordaanweb, Nemoisnobody, Synthebot, Pascalheems-kerk, Lolsimon, Wiegerslikke, YeahYeah, De Geo, Spiritofdeaddog, Pohcottor, Idioma-bot, Mar(c), Loveless, Planetarium, Koektrommel, Bangkok, Greengirl~nlwiki, Ssepp, Bjornlammers, Paul2, Zbisasimone~nlwiki, Beany, Sockpuppet~nlwiki, Den Hieperboree, Bondke, Rmgs, Grachtengordel, S711, Umitharan13, Wutsje, Richardkiwi, MTrBot, Ypmaforever, PipepBot, Helanhuaren, Berkoet, Peaceflower, Godlikemammal~nlwiki, Zobot, MultichillAWB, GrouchoBot, Kthoelen, Erikermeer, DustSpinner, Yqymichel, Iamthestig, BobdB, Cyriels, DragonBot, Grawp~nlwiki, Allardo, Janwillemvanaalst, Jeroen020, Alphanille, Jari94, Thisjoe~nlwiki, Baronnet, Heint011, Gboeve, Cyn, Bijwyks, Crapai, Wally86, RonnieV, Blueknight, Massimo Catarinella, SilvonenBot, Toth, Maurits, Kevin.vds, Joekelster, Jurgen-NL, Druifkes, MelancholieBot, Kromkamp4, PeHa, CarsracBot, Pompidom, Jhendin, JanB46, Doc Brown, JRB, Dqfn13, LaaknorBot, J.delanoy, Glatisant, Jeroenedig, Sboeziek, Rubentj 1, Luckas-bot, MystBot, MrBlueSky, Ptbotgourou, Halvar, Tim453, Japiobot, JZ85, Billinghurst, Edoderoobot, Hoopje, MauritsBot, Peterson, Dreammaster, ArthurBot, Vaal4, Apoo, Roger Pilgham, FredTC, TaBOT-zerem, DSisyphBot, Buffon luciano, Pienvdz, Ninostar, Ruy Pugliesi, Naamloos31, Abigor, BKannen, Mathonius, De Wikischim, FoxBot, Kippen-vees1, Xqbot, Spokesixty~nlwiki, GhalyBot, Meerderevoort, Mark Ahsmann, Ophelia2, Machinale Knal, Olivier Bommel, Quincytjaden, Brianhulshoff, Krinkle, LucienBOT, Emelha, Pompidombot, BounceG, Spraakverwarring, Smile4ever, Mastadc, RomaineBot, Cornfed, Raast, Félix, Alecberehs, Junk, Appelflap1935, Trijnstel, NLhiphop, Ppvarev, Rullzer, Wiki13, MrBlueBot, RedBot, JWZG, TobeBot, Maarten Jansen, TBloemink, Druyts.t, Woodcutterty, Simonehubers, Dynamik-bot, [?][?], JurriaanH, ErikvanB, KamikazeBot, Gasthuis, WinContro, NInTeNdO, Denkhenn, DennisPeetersBot, Meint, MexicanoBot, RRJ, Jp1312, Fankie199000, EmausBot, Kadeike, Whaledad, Savh, Nurejevas, ZéroBot, Rik1234, VR-Land, Brozias, MacKrekker, Leo de Beo, Academieartemis, Bonaber, JhsBot, Ouddorp, WikitanvirBot, Pasties, Wiki-dutch-guy-1985, Leodb~nlwiki, G'knecht, ChuispastonBot, Eg-T2g, CebuanoFan, Rolfwilnis, Sjoerddebruin, Matchstick man, ChrisN, DaanV, Mattie156, Jerrybeta, Debaas~nlwiki, Antoine.01, To1234, Bakel123, Владимир Шеляпин, Alex Hewett, Bermond, SuperDerrie, Hijisk, MerllwBot, Campanile, Scholier, Liena Maslova, Mendelo, Fant10, Warme-karnemelk, Friezer, AvocatoBot, Michielschouten, SustainableMobile, Ycleymans, Hmuurlink, Malinka1, Miguelito88, Rkoster, Premo, OPolkruikenz, OSeveno, KafiRobot, Grmbl76, Henk Boelens, Bachelbachelmoiramoira, Oddje, Ikkenickdanniet, Timvergeer, Natuur12, Artaynte, Supercarwaar, Ibi4444, Maartenschrijft, Stefiee, Eden10Hazard, Zwambornbob, SabienSam, SantoshBot, Motto9, Ottomulleners, Mrdru, Msd9191, Ad-dbot, MaantenMassijs, MilesGOD OF THUNDER, Atsje, OlafJanssen, Johnny030, Jarnotl, Kronkelwilg, Kukkike, Amsterdaminternationaal, MariannePietersen, Deloniq, AliceinBrandland, Vierkant22, Wikix~nlwiki, 12345danNL, Amity Oak, Alexguiss, Mandolo, Drolok, Steenberg0167, Sgeraets, Ralph van Riet, EEAM99, [?][?][?], Mauritsrj, Henkyolo, WikiGlobalZero, Oskardebob, GridKiller, Gasmat, Ariebezema, Djdiego022, Ince Wright, Erwin0032, Arycompaen, Alvozuigt en Anoniem: 786

13.2 Beelden

- Bestand:2010-NL-P07-Noord-Holland-positiekaart-gemnamen.jpg** *Bron:* <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/db/2010-NL-P07-Noord-Holland-positiekaart-gemnamen.jpg> *Licentie:* CC BY-SA 3.0 *Bijdragers:* Eigen werk *Oorspronkelijke artiest:* Janwillemvanaalst

- **Bestand: Agnietenkapel.jpg** Bron: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/dd/Agnietenkapel.jpg> Licentie: Public domain Bijdragers: Eigen werk Oorspronkelijke artiest: Jvherstum
- **Bestand: Albert_Cuypmarkt.jpg** Bron: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/62/Albert_Cuypmarkt.jpg Licentie: CC-BY-SA-3.0 Bijdragers: Verplaatst vanaf nl.wikipedia naar Commons. Oorspronkelijke artiest: Michiel1972 op de Nederlandstalige Wikipedia
- **Bestand: Algemeen_uitbreidingsplan_amsterdam1935.jpg** Bron: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/08/Algemeen_uitbreidingsplan_amsterdam1935.jpg Licentie: Public domain Bijdragers: Verplaatst vanaf nl.wikipedia naar Commons. Oorspronkelijke artiest: De originele uploader was Ronald op de Nederlandstalige Wikipedia
- **Bestand: AmerigoVespucci.JPG** Bron: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/1e/AmerigoVespucci.JPG> Licentie: CC BY 2.5 Bijdragers: ? Oorspronkelijke artiest: ?
- **Bestand: Amsterdam-plaats-OpenTopo.jpg** Bron: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/da/Amsterdam-plaats-OpenTopo.jpg> Licentie: CC BY-SA 3.0 Bijdragers: Eigen werk Oorspronkelijke artiest: Janwillemvanaalst
- **Bestand: AmsterdamLuchtfotoBmz.jpg** Bron: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/74/AmsterdamLuchtfotoBmz.jpg> Licentie: Attribution Bijdragers: Transferred from nl.wikipedia Oorspronkelijke artiest: Original uploader was Siebrand at nl.wikipedia Later version(s) were uploaded by Eriksw at nl.wikipedia.
- **Bestand: Amsterdam_-_Rijksmuseum.jpg** Bron: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/27/Amsterdam_-_Rijksmuseum.jpg Licentie: CC BY-SA 2.5 Bijdragers: Eigen werk Oorspronkelijke artiest: User:Voytikof
- **Bestand: Amsterdam_St_Nicolaaskerk_1900.jpg** Bron: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/da/Amsterdam_St_Nicolaaskerk_1900.jpg Licentie: Public domain Bijdragers: Original image: Photochrom print (color photo lithograph)

Reproduction number: LC-DIG-ppmsc-05766 from Library of Congress, Prints and Photographs Division, Photochrom Prints Collection
Oorspronkelijke artiest: Onbekend

- **Bestand: Amsterdam_outline_S-roads_-_numbers.svg** Bron: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/55/Amsterdam_outline_S-roads_-_numbers.svg Licentie: CC BY-SA 3.0 Bijdragers: Eigen werk, using inkscape Oorspronkelijke artiest: Michiel1972
- **Bestand: Amsterdam_red_light_district.jpg** Bron: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/30/Amsterdam_red_light_district.jpg Licentie: GFDL Bijdragers: Eigen werk Oorspronkelijke artiest: Djdeaak
- **Bestand: Amsterdam_wapen.svg** Bron: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f2/Amsterdam_wapen.svg Licentie: Public domain Bijdragers: SVG is own work. Oorspronkelijke artiest: Original by User:Arch
- **Bestand: Amsterdamse_stadsdelen_2010.png** Bron: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/33/Amsterdamse_stadsdelen_2010.png Licentie: Public domain Bijdragers: Eigen werk Oorspronkelijke artiest: Michiel1972
- **Bestand: Beurs1.jpg** Bron: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/50/Beurs1.jpg> Licentie: Attribution Bijdragers: Verplaatst vanaf nl.wikipedia naar Commons. Oorspronkelijke artiest: De originele uploader was Eriksw op de Nederlandstalige Wikipedia
- **Bestand: Bicycle_parking_lot.jpg** Bron: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c3/Bicycle_parking_lot.jpg Licentie: CC-BY-SA-3.0 Bijdragers: ? Oorspronkelijke artiest: ?
- **Bestand: Blason_emblème-Amsterdam.jpg** Bron: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/68/Blason_embl%C3%AAme-Amsterdam.jpg Licentie: Copyrighted free use Bijdragers:
- Photo: <http://www.folp.free.fr/Open.php?getTabSigIdeImg=1252> Oorspronkelijke artiest: Patrick Verdier, Free On Line Photos
- **Bestand: Centraal_Station_(Stationsplein,_Amsterdam).jpg** Bron: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/30/Centraal_Station_%28Stationsplein%2C_Amsterdam%29.jpg Licentie: CC BY-SA 3.0 nl Bijdragers: Eigen werk Oorspronkelijke artiest: Dronkert
- **Bestand: Chinatown_Amsterdam.jpg** Bron: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/db/Chinatown_Amsterdam.jpg Licentie: Public domain Bijdragers: Eigen werk Oorspronkelijke artiest: Branko2009
- **Bestand: Commons-logo.svg** Bron: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4a/Commons-logo.svg> Licentie: Public domain Bijdragers: This version created by Pumbaa, using a proper partial circle and SVG geometry features. (Former versions used to be slightly warped.) Oorspronkelijke artiest: SVG version was created by User:Grunt and cleaned up by 3247, based on the earlier PNG version, created by Reidab.
- **Bestand: Dampaleis.jpg** Bron: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/af/Dampaleis.jpg> Licentie: Attribution Bijdragers: ? Oorspronkelijke artiest: ?
- **Bestand: De_Telegraaf_006.jpg** Bron: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/12/De_Telegraaf_006.jpg Licentie: CC BY-SA 3.0 Bijdragers: Eigen werk Oorspronkelijke artiest: Ilonamay
- **Bestand: Disambig-dark.svg** Bron: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/ea/Disambig-dark.svg> Licentie: CC-BY-SA-3.0 Bijdragers: Original Commons upload as Logo Begriffsklärung.png by Baumst on 2005-02-15 Oorspronkelijke artiest: Stephan Baum
- **Bestand: Flag_North-Holland,_Netherlands.svg** Bron: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f5/Flag_North-Holland%2C_Netherlands.svg Licentie: Public domain Bijdragers: Own work by the original uploader Oorspronkelijke artiest: GeeKaa
- **Bestand: Flag_of_Amsterdam.svg** Bron: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/6d/Flag_of_Amsterdam.svg Licentie: Public domain Bijdragers: ? Oorspronkelijke artiest: ?
- **Bestand: Flag_of_the_Netherlands.svg** Bron: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/20/Flag_of_the_Netherlands.svg Licentie: Public domain Bijdragers: Eigen werk Oorspronkelijke artiest: Zscout370
- **Bestand: GVB_Combino_2056_and_12G_835_(Amsterdam_trams)_on_route_13,_September_2007.jpg** Bron: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/b6/GVB_Combino_2056_and_12G_835_%28Amsterdam_trams%29_on_route_13%2C_September_2007.jpg Licentie: Public domain Bijdragers: Eigen werk Oorspronkelijke artiest: Maurits90
- **Bestand: Het_IJ_voor_Amsterdam_met_het_fregat_'De_Ploeg'_-_The_fregate_'De_Ploeg'_on_the_IJ_in_Amsterdam_(Ludolf_Backhuysen,_1708).jpg** Bron: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/0b/Het_IJ_voor_Amsterdam_met_het_fregat_%27De_Ploeg%27_-_The_fregate_%27De_Ploeg%27_on_the_IJ_in_Amsterdam_%28Ludolf_Backhuysen%2C_1708%29.jpg Licentie: Public domain Bijdragers: www.rijksmuseum.nl : Home : Info : Pic Oorspronkelijke artiest: Ludolf Bakhuizen

- **Bestand:IJveer.jpg** Bron: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/24/IJveer.jpg> Licentie: Public domain Bijdragers: ? Oorspronkelijke artiest: ?
- **Bestand:Internet-web-browser.svg** Bron: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/74/Internet-web-browser.svg> Licentie: Public domain Bijdragers: The Tango! Desktop Project Oorspronkelijke artiest: The people from the Tango! project
- **Bestand:LHB_Metro_van_Amsterdam.jpg** Bron: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/35/LHB_Metro_van_Amsterdam.jpg Licentie: Public domain Bijdragers: Eigen werk Oorspronkelijke artiest: Maurits90
- **Bestand:Map_-_NL_-_Municipality_code_0363_(2014).png** Bron: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/2a/Map_-_NL_-_Municipality_code_0363_%282014%29.png Licentie: CC BY-SA 3.0 Bijdragers: own work , using CBS data Oorspronkelijke artiest: Michiel1972 (talk) 22:26, 24 January 2009 (UTC) and changed (updated) by Supercarwaar
- **Bestand:Muntorren.JPG** Bron: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/3d/Muntorren.JPG> Licentie: CC BY-SA 3.0 Bijdragers: Eigen werk Oorspronkelijke artiest: Владимир Шеляпин
- **Bestand:Nieuwmarkt_metro_2.jpg** Bron: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/62/Nieuwmarkt_metro_2.jpg Licentie: CC-BY-SA-3.0 Bijdragers: Eigen werk Oorspronkelijke artiest: Michiel1972 op de Nederlandstalige Wikipedia
- **Bestand:NI-Amsterdam-article.ogg** Bron: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/e6/NI-Amsterdam-article.ogg> Licentie: CC-BY-SA-3.0 Bijdragers:
- Afgeleid van Amsterdam Oorspronkelijke artiest: **Spreker: VR-Land Auteurs van het artikel**
- **Bestand:Nuvola_single_chevron_right.svg** Bron: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/ee/1rightarrow_blue.svg Licentie: LGPL Bijdragers: 1rightarrow.png: Oorspronkelijke artiest: en:David Vignoni, User:Stannered
- **Bestand:Okerk2.jpg** Bron: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/08/Okerk2.jpg> Licentie: Attribution Bijdragers: ? Oorspronkelijke artiest: ?
- **Bestand:Olstadion.jpg** Bron: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/0f/Olstadion.jpg> Licentie: Attribution Bijdragers: <http://www.bmz.amsterdam.nl/adam/nl/omd/omd07a.html> Oorspronkelijke artiest: <http://www.bmz.amsterdam.nl>
- **Bestand:Paradiso_Amsterdam.jpg** Bron: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/8c/Paradiso_Amsterdam.jpg Licentie: CC BY 2.5 Bijdragers: Eigen werk Oorspronkelijke artiest: Garion96
- **Bestand:Portal_icon.svg** Bron: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c9/Portal.svg> Licentie: CC BY 2.5 Bijdragers:
 - Portal.svg
 Oorspronkelijke artiest: Portal.svg: Pepetps
- **Bestand:Red_pog.svg** Bron: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/0c/Red_pog.svg Licentie: Public domain Bijdragers: Eigen werk Oorspronkelijke artiest: Andux
- **Bestand:Schaats1.jpg** Bron: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/fb/Schaats1.jpg> Licentie: Attribution Bijdragers: Verplaatst vanaf nl.wikipedia naar Commons. Oorspronkelijke artiest: De originele uploader was Eriksw op de Nederlandstalige Wikipedia
- **Bestand:Schiphol-plaza-ns.jpg** Bron: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d7/Schiphol-plaza-ns.jpg> Licentie: CC BY-SA 2.5 Bijdragers: Eigen werk Oorspronkelijke artiest: Shirley de Jong
- **Bestand:StoperaAmsterdam.jpg** Bron: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/0b/StoperaAmsterdam.jpg> Licentie: CC BY-SA 3.0 Bijdragers: ? Oorspronkelijke artiest: ?
- **Bestand:Van_Gogh_Museum.jpg** Bron: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/34/Van_Gogh_Museum.jpg Licentie: CC BY 2.5 Bijdragers: taken by user Warrox Oorspronkelijke artiest: Warrox
- **Bestand:View_of_Amsterdam.JPG** Bron: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/56/View_of_Amsterdam.JPG Licentie: CC BY-SA 3.0 Bijdragers: Amsterdam Museum Oorspronkelijke artiest: Cornelis Anthonisz. (ca. 1505-1553)
- **Bestand:Vista-kmixdocked.png** Bron: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/22/Vista-kmixdocked.png> Licentie: GPL Bijdragers: ? Oorspronkelijke artiest: ?
- **Bestand:Wapen_van_Amsterdam_bewerkt.PNG** Bron: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/05/Wapen_van_Amsterdam_bewerkt.PNG Licentie: Public domain Bijdragers: ? Oorspronkelijke artiest: ?
- **Bestand:Wikivoyage-Logo-v3-icon.svg** Bron: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/dd/Wikivoyage-Logo-v3-icon.svg> Licentie: CC BY-SA 3.0 Bijdragers: Eigen werk Oorspronkelijke artiest: AleXXw
- **Bestand:Wiktfavicon_en.svg** Bron: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c3/Wiktfavicon_en.svg Licentie: CC BY-SA 3.0 Bijdragers: ? Oorspronkelijke artiest: ?
- **Bestand:ZuidasAmsterdamNederland2011.jpg** Bron: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/7e/ZuidasAmsterdamNederland2011.jpg> Licentie: CC BY 3.0 Bijdragers: Eigen werk Oorspronkelijke artiest: Massimo Catarinella

13.3 Content license

- Creative Commons Attribution-Share Alike 3.0